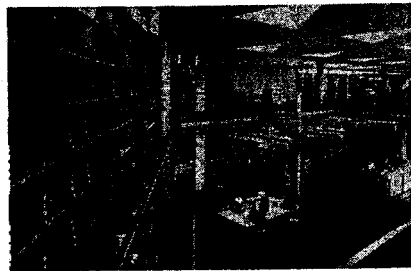

همکاری بین‌المللی: نقش دفاتر ایفلا برای دسترسی جهانی به انتشارات و امانت بین‌المللی^۱

ترجمه: علیرضا غلامی
کارشناس ارشد کتابداری و عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)

مقدمه:

برنامه ایفلا^۲ برای "دسترسی جهانی به انتشارات" (UAP)^۳، یکی از برنامه‌های اساسی و بنیادی آن فدراسیون است، خصوصاً اینکه مسئله تدارک و پشتیبانی اسناد و مدارک و فعالیت‌های امانت بین‌کتابخانه‌ای در آن حوزه دنبال می‌شود. بطور اجمال، نظرات بسوی سه جنبه کاری زیر معطوف شده است: پشتیبانی عملی از فعالیت‌های کتابخانه‌ای علی‌الخصوص امانت بین‌المللی؛ مجموعه‌سازی و اشاعه اطلاعات در حوزه مورد نظر؛ هدایت پروژه‌های تحقیقاتی. پروژه‌ها عبارتند از: در طرح اسناد و مدارک ایفلا، همچون روشی مشخص و برابر تدابیری برای امانت بین‌کتابخانه‌ای بالغ بر ۱۵۰ کتابخانه در ۳۰ کشور جهان اتخاذ شده است؛ ایفلا با پیوستن به پایگاه داده، با تکیه بر میزان علاقه‌مندی کتابخانه‌ها به شکل‌گیری ارتباطات شبکه‌ای میان کتابخانه‌ها به این امر مهم تمرکز می‌بخشد؛ مشارکت و فعال شدن در پروژه COPEARMS^۴ برای توسعه ERMS^۵؛ با سهمی شدن در پروژه Copy Smart، مسائل مربوط به افزایش ارزش سهام تکمیل و اجراء مدیریت IPR^۶ بنا نهاده شده بر روی مدل CITED مورد توجه قرار می‌گیرد؛ پذیرفتن و به عهده گرفتن بخشی از کار پروژه SEDODEL^۷. نتیجه‌ای که از برنامه ایفلا برای "دسترسی جهانی به انتشارات" حاصل می‌شود آنست که بتدریج بسیاری از حصارهای موجود بر سر راه رشد و توسعه انتشارات برداشته می‌شود، در حالیکه هنوز با مشکلات و مسائلی روبرو هستند، بویژه مباحث توسعه‌ای و فن‌آوری جدید. مکان اجرای برنامه ایفلا برای "دسترسی جهانی به انتشارات" در Boston Spa واقع در Yorkshire است، جایی که

کارمندان با دفتر امانت بین‌المللی ایفلا^۸ و اداره حق مؤلف کتابخانه انگلیس^۹، همکاری و مشارکت دارند. اگر چه عملکرد هر سه سازمان: دسترسی جهانی به انتشارات (UAP)، دفتر امانت بین‌المللی ایفلا، اداره حق مؤلف کتابخانه انگلیس، جدای از یکدیگر می‌باشد ولی در پاره‌ای از موارد از جمله تولید اطلاعات مورد نیاز، هم‌پوشانی وجود دارد. در هنگام نوشتن، شش تن اعضا به صورت مشترک در دفتر کاری بر روی پروژه‌های مختلفی کار می‌کنند که اهم آنها به شرح زیر هستند:

برنامه بنیادی ایفلا برای دسترسی جهانی به انتشارات

برنامه دسترسی جهانی به انتشارات، یکی از برنامه‌های اساسی و بنیادی ایفلا محسوب می‌شود. این برنامه نشانگر وسعت امکان دسترسی به مواد انتشاراتی مورد نیاز استفاده‌کنندگان، در هر جا و مکانی، در هر زمانی و به هر میزان و اندازه‌ای که توان بهره‌گیری از آن وجود داشته باشد. در راستای تحقق اهداف دسترسی جهانی به انتشارات، این برنامه در پی آنست که سطوح دسترسی (هر دو سطح) اعم از محلی در یک منطقه یا بین‌المللی را بهبود بخشد؛ و به عبارتی تمامی مراحل از انتشار مواد جدید گرفته تا حفظ و نگهداری نسخه‌های گذشته را پوشش دهد. این قصد و هدف می‌تواند در هر کشوری از طریق ناشرین و ارتباط با نظام حقوقی و اسپاری، تمامی جنبه‌های پیش‌بینی شده برای کتابخانه و تدارک و پشتیبانی اسناد و مدارک، فرآیند اصول حفظ و نگهداری و خدمات مرجع تأمین شود.

البته، تحت پوشش قرار دادن مناطق وسیعی، و نیز فراهم سازی امکان دسترسی همه مجموعه‌ها، ایده‌ای است دست نیافتنی اما هر اندازه رشد و توسعه در برنامه دسترسی جهانی به انتشارات، مرحله‌ای خواهد بود از حرکت به سمت جلو. فعالیت در دفتر دسترسی جهانی به انتشارات، به منزله کاری مثبت و برطرف ساختن مشکلات و موانع موجود است.

کار مثبت نمایانگر پیشبرد اهداف دسترسی جهانی به انتشارات و توجه به رشد و توسعه خدمات پشتیبانی اسناد و مدارک در کتابخانه‌های ملی است. اطلاعات درباره فعالیت‌های تازه را می‌توان در خبرنامه^{۱۰} دسترسی جهانی به انتشارات یافت و در وب سایت^{۱۱} به آدرس زیر می‌توانید مراجعه کنید:

URL : [http:// WWW. ifla. Org / VI / 2 / Uap.htm](http://WWW.ifla.Org/VI/2/Uap.htm)

دفتر امانت بین المللی

بدیهی است که پشتیبانی و تدارک اسناد و مدارک یا خدمات امانت بین کتابخانه‌ای، یک قسمت مهم و لاینفک ایده دسترسی جهانی به انتشارات است و تا حدود زیادی فعالیت‌های این دفتر مرتبط با اهداف و مأموریت‌های محوله است. هدف دفتر پیشبرد و بهبود بخشیدن به امانت بین المللی است. برای انجام این کار سه جنبه وجود دارد که شرح زیر می‌باشد:

۱- پشتیبانی عملی^{۱۲} برای آنهایی که از روی جدیدیت امانت بین کتابخانه‌ای بین المللی را انجام می‌دهند. نمونه‌ای از این فعالیت که از سال ۱۹۷۵ تاکنون مورد استفاده قرار گرفته است، فرم درخواست بین المللی ایفلا می‌باشد. شماری از علائم راهنما برای امانت بین المللی، سیاهه عمومی^{۱۳}: "کتابخانه‌های ملی جهان"^{۱۴} تهیه شد. همچنین اخیراً دفتر ایفلا "راهنمای مراکز امانت بین المللی"^{۱۵} و "راهنمای مراکز بین المللی امانت اسناد و مدارک"^{۱۶} را تولید نموده است. راهنماها ابزارهای مرجع مفیدی هستند. تهیه و تدارک خلاصه کوتاهی از نظام بین امانتی، و مراکز پشتیبانی اسناد و مدارک در نزدیکی هر یک از کشورهای جهان، و لیست آدرس‌ها، شماره‌های تماس، هر گونه تغییر و تحول، و انواع فرم پذیرش

درخواست از سوی مراکز امانتی.

۲- مجموعه‌سازی و اشاعه اطلاعات^{۱۷}، از جمله مواردی است که علاقه‌مندی افراد مجرب و کارآزموده در این حوزه را به خود جلب می‌کند. برای نمونه کارمندان این دفتر بطور منظم در انتشار مجله "بین امانتی و پشتیبانی اسناد و مدارک"^{۱۸} مشارکت دارند. آنها مجلات تعداد زیادی از کتابخانه‌ها را مرور می‌کنند و در طی سال دو بار کتابشناسی امانت بین کتابخانه‌ای را تولید و منتشر می‌نمایند. آنها بخش "مجموعه مطالب گوناگون"^{۱۹} را که در هر شماره منتشر می‌شود گردآوری می‌کنند، و دو بار در سال "مجله ادبیات نو"^{۲۰} در زمینه پشتیبانی اسناد و مدارک و امانت بین کتابخانه‌ای به رشته تحریر در می‌آورند. این همکاری و مشارکت همه جانبه به نوعی کمک به افزایش هوشیاری دست‌اندرکاران اجرایی در راستای رشد و نوآوری در حوزه‌های کاری‌شان می‌کند.

۳- تحقیقات^{۲۱}. در طی سالهای اخیر، دفتر ایفلا مبادرت به مشارکت در پروژه‌های عظیم امانت بین المللی نموده است. تحقیقات حتی می‌تواند وابستگی اندکی نظیر تولید علائم راهنمای نمابر برای پشتیبانی اسناد و مدارک و درخواست امانت داشته باشد، ایفلا مترصد آنست که با طرح اسناد و مدارک، کتابخانه‌ها پیشقدم حرکت ابتکاری بسوی تحقق پروژه COPEARMS شوند.

طرح اسناد و مدارک ایفلا

یکی از بزرگترین پروژه‌های تحقیقاتی دفتر ایفلا که در سالهای اخیر به مرحله اجراء نهاده شده و در این میان رشد و توسعه داشته است، "اجراء طرح ارسال بین المللی اسناد و مدارک"^{۲۲} بوده است.

طرح مزبور به موازات اجراء روش ارسال بین المللی ILL^{۲۳} پیشرفت کرد، در یک تلاشی بی‌شائبه برخی از موانع و حصارهای مؤثر در بین امانتی که نشأت گرفته از مشکلات عیدهای همچون بروز مشکلات مالی اجراء طرح بین کتابخانه‌ها، آن هم در دو کشور مختلف مرتفع گردید.

براساس ایده Graham Cornish، تحقیق و توسعه پیرامون طرح اسناد و مدارک ایفلا در سال ۱۹۹۳ آغاز گردید، در

حالیکه مأموریت اجرای برنامه دسترسی جهانی به انتشارات چندین سال پیش از این طرح آغاز شده بود. طرح پیشنهادی اش حاوی چند نمونه از انواع نظام ارسال بین المللی بود که آغازگر زمینه سازی تشکیل بانک کتابداری شد، در حقیقت طرح مذکور واقعاً نیازش احساس می شد ولی بتدریج ساخته و پرداخته شد و مورد حمایت و توجه قرار گرفت، سرانجام تحقیقات مربوطه در ماه نوامبر سال ۱۹۹۳ آغاز و طرح پیشنهادی مورد پذیرش "همگان در کنفرانس مدیران کتابخانه های ملی"^{۲۴} قرار گرفت. در همین راستا بود که کتابخانه ملی انگلیس^{۲۵} با پشتیبانی مالی خود، بخشی از هزینه های تحقیقات را به مدت یکسال تأمین نمود.

در همان سال اول، تمامی جوانب طرح اسناد و مدارک ایفلا نظیر شکل فیزیکی اسناد و مدارک، هزینه تهیه و تأمین اسناد و مدارک و چگونگی انجام کار، گسترش یافت. همچنین ارزش اسناد و مدارک، فرآیند تهیه و تأمین و مباحث حقوقی طرح مورد توجه قرار گرفت. از آن هنگام تاکنون نوعی تغییر رویه پدید آمد، تا یک اندازه ای تعرفه ارسال خدمات بانکی و تبادل اطلاعات تعیین شد، در واقع بایستی مطمئن شد که طرح اسناد و مدارک ایفلا نباید از قوانین جاری تخطی کند. از اینرو برای اینکه از هر حیث اطمینان حاصل شود که طرح کاملاً از نظر حقوقی و قانونی مشکلی ندارد، با مشاورین حقوقی دولت^{۲۶} انگلیس مشورت بعمل آمد.

اکنون طرح اسناد و مدارک ایفلا، به یک روش ارسال عمومی برای اجرای امانت بین کتابخانه های در بین کشورهای جهان تبدیل شده است. در ژانویه ۱۹۹۵، تبادل اسناد و مدارک شروع شد، و در پایان سال دوم، تعداد ۹۸ کتابخانه از ۱۹ کشور جهان به یکدیگر پیوستند. دیری نپایید که این تعداد هم افزایش یافت و در حال حاضر بالغ بر ۱۵۰ کتابخانه در ۳۰ کشور مختلف جهان طرح ارسال اسناد و مدارک را پذیرفته و در آن سهیم شده اند.

هدف طرح آنست تا حد امکان استفاده "پول واقعی"^{۲۷} هنگامی که ارزش کمی برای انجام ILL قائل می شوند حذف شود. نظام اسناد و مدارک به گونه ای عمل می کند تا آن دسته از کتابخانه هایی که متقاضی پرداخت مالی متمرکز هستند بتوانند حساب اعتباری خرید اسناد و مدارک به ارزش ۸ دلار امریکا

برای هر نوبت استفاده از اسناد و مدارک در اختیار داشته باشند. سپس اسناد و مدارک مورد استفاده قرار گرفته به جریان می افتد و برای بهره برداری های دیگر کتابخانه های عضو ILL مهیا می شود.

هرگاه اسناد و مدارکی توسط یکی از کتابخانه های پشتیبانی کننده دریافت شد، اندکی بعد هنگامی که از سوی کتابخانه ای در همان زمینه موضوعی اسناد و مدارکی درخواست شود، کتابخانه مزبور می تواند دوباره از آن اسناد و مدارک استفاده کند. به کمک این روش، اسناد و مدارک همیشه در حال امانت دهی اند و هیچگاه از ارزش و اعتبار آنها کاسته نمی شود.

کتابخانه هایی که استفاده کنندگان خاص اسناد و مدارکی هستند، طبیعتاً آنها طالب موضوعاتی فراتر از آنچه که موجود است می باشند، از اینرو ممکن است ناچاراً احتیاج به خرید اسناد و مدارک بیشتر به همان اندازه ای که تماماً مصرف می شود باشد. کتابخانه هایی که به موضوعات مورد نظرشان توجه بیشتری دارند، همواره اسناد و مدارک بسیاری از طریق مکاتبات جمع آوری می کنند. این اسناد و مدارک برای دفتر دسترسی جهانی به انتشارات به منظور پیشرفت کار و ایجاد تعادل میان بهای خرید اسناد و مدارک و منابع ارسالی، قرار می گیرد.

این طرح باعث شده که به میزان بسیار زیادی ارسال اسناد و مدارک در سطح جهان ساده تر شود، به عبارتی باید اذعان داشت که واقعاً برخی از کتابخانه های کشورهای توسعه نیافته به علت بالا بودن بهای خرید اصل منابع، امکان دسترسی به اسناد و مدارک را ندارند.

در سال ۱۹۹۶، دفتر ایفلا شماری از کتابخانه های اروپای شرقی را تشویق و ترغیب به عملی کردن "تأسیس انجمن آزاد کتابخانه های منطقه ای"^{۲۸} برای افزایش سرمایه خرید اسناد و مدارک ایفلا کرده بود (شایان ذکر است قبل از سال ۱۹۹۶ طرحهای پیشنهادی برای سرمایه گذاری در این زمینه و پیوستن به آن مطرح شده بود). دفتر ایفلا برای پشتیبانی و حمایت از طرح اسناد و مدارک، برای پیوستن و بهره گیری از خدمات انجمن مذکور مبلغ ۲۰۰ دلار آمریکا سرمایه گذاری کرده بود. کتابخانه ها بایستی پایه و اساس این

کار را از طریق SOROS در کشورشان بنا می‌نهادند.

نتیجه این اقدامات آن شد که کتابخانه‌هایی همچون مجارستان، رومانی، بلغارستان و آلبانی بتوانند با الحاق به طرح اسناد و مدارک، مشارکت موفقیت‌انگیزی در عرصه بین‌المللی ILL کسب کنند.

در حقیقت شیوه‌های بسیاری برای تشویق و ترغیب مشارکت کتابخانه‌ها وجود دارد بی‌آنکه نیازی به خرید اسناد و مدارک باشد. به کمک ارائه خدمات مؤثر پشتیبانی اسناد و مدارک میان اعضا، کتابخانه‌ها می‌توانند اسناد و مدارک مورد نیاز خود را از طریق همکاری‌های متقابل درخواست نمایند، کاری که فراتر از بهای واقعی آنست. بنابراین اسناد و مدارک مجدداً از طریق بازیابی موضوعی سایر منابع دیگر مورد استفاده قرار گیرد. همچنین شکل دیگری از پشتیبانی پیشنهاد شده است، به موجب این عمل، کتابخانه‌هایی که اسناد و مدارک بسیار زیادی در رابطه با موضوعات مورد نظر ILL در اختیار دارند، بجای بازگرداندن آن به دفتر و "دسترسی جهانی به انتشارات"، در اختیار کشورهای توسعه نیافته عضو قرار دهند. این اقدام از رعایت تشریفات اداری^{۲۹} برای تبادل اسناد و مدارک در قبال اخذ پول نقد جلوگیری بعمل می‌آورد و یک منبع ساده پشتیبانی برای امانت کتابخانه‌ای تدارک می‌بیند.

در حال حاضر، اصول و مبانی طرح کاملاً عملیاتی است، این بدان سبب است که در خلال دو سال ابتدای کار، تغییراتی چند در خصوص سازماندهی و هدایت طرح صورت گرفته است، اکنون نیز طرحهایی در رابطه با چگونگی گذر از وضعیت موجود و رسیدن به شکل موفقیت‌آمیز سیستم الکترونیکی، تحت مطالعه و بررسی است. اگر کتابخانه‌ها تقاضاهای ILL را به صورت الکترونیکی ارسال کنند، پس این احساس بوجود می‌آید که در کنار درخواست‌هایشان، یک نظام ارسال داشته باشند. اگر چه تهیه و تدارک یک نظامی که هر کسی بتواند نیازهای خود را درخواست کند مشکل به نظر می‌رسد ولی اکنون تفحص و تحقیق اولیه پیرامون عملی شدن طرح ارسال الکترونیکی اسناد و مدارک آغاز شده است.

کتابخانه‌های دوقلو^{۳۰}

اخیراً پایگاه اطلاعاتی چندمنظوره ایفلا برای آن دسته از کتابخانه‌هایی که تمایل به شکل‌گیری ایجاد ارتباط سایر کتابخانه‌ها با پایگاه اطلاعاتی چندمنظوره را دارند، یک هسته مرکزی در نظر گرفته است. هنگامی که به وضوح حوزه کاری توسط یونسکو^{۳۱} ترسیم شد که چگونه ایجاد شود و چگونه پایگاه مزبور به حیات خود ادامه دهد تعیین شد، تحقیق پیرامون مباحث مطرح شده در زمینه شکل‌گیری هسته مرکزی برای مشارکت کتابخانه‌هایی که تمایل به برقراری این ارتباط دارند، آغاز خواهد شد.

نامگذاری "نمایندگی اطلاعات"^{۳۲} برای کتابخانه‌ها، استقرار پایگاه اطلاعاتی در محل Boston spa و سرمایه‌گذاری مشترک یونسکو و انجمن کتابداران انگلیس^{۳۳}. نقش پایگاه اطلاعاتی تسهیل در فراهم‌سازی مقدمات الحاق و پیوستن کتابخانه‌هایی است که تمایل به برقراری ارتباط با پایگاه اطلاعاتی دارند. هنگامی که شماری از کتابخانه‌ها به یکدیگر ملحق شدند و ارتباط بیشتری میان آنها برقرار شد، احاطه اداره دسترسی جهانی به انتشارات ایفلا به پایان می‌رسد. از این پس مسؤلیت کتابخانه‌ها برای برقراری ارتباط با یکدیگر و مشارکت‌شان در ایجاد کتابخانه چندمنظوره بیشتر می‌شود.

بطور معمول و متداول، پایگاه اطلاعاتی از نظر پوششی، همه نوع کتابخانه را در بر می‌گیرد از جامعه کتابخانه‌های کوچک عمومی تا زانایا گرفته تا کتابخانه‌های بزرگ در ایالات متحده امریکا، از کتابخانه‌های تخصصی خاص تا کتابخانه‌هایی با مجموعه‌های عمومی و جامع در مقیاس وسیع، از کتابخانه‌های فنی سطح بالا^{۳۴} با قابلیت‌های ارسال اسناد و مدارک بصورت الکترونیکی تا مراکز اطلاعاتی روستایی فاقد هر گونه ارتباط مخابراتی را پوشش می‌دهد. این موارد بیانگر آنست که پیوستن و الحاق چنین کتابخانه‌هایی بیش از هر چیز مورد توجه قرار گرفته است و هدف اصلی کتابخانه‌هایی است که مدتها بی‌صبرانه مشتاق مشارکت در این کار هستند شناسایی شوند. از جمله دلایل نهفته در پس این کار، میل و آرزوی فراهم‌سازی مقدمات پیوستن به ILL، آنهم در مقیاس وسیع، به خدماتی همچون تبادل اسناد و مدارک، تبادل کارشناس و توسعه خدمات فنی و حرفه‌ای، به عبارتی دقیقاً آن دسته از فعالیت‌هایی که از کتابخانه

چندمنظوره انتظار می‌رود.

پروژه "COPEARMS"

پیشرفت‌های بسیار مهمی در زمینه اشاعه اطلاعات الکترونیکی در مقایسه با مواد کاغذی حاصل شده است. این پیشرفت‌ها حاکی از کاهش ذخیره‌سازی اطلاعات درخواستی در یک منطقه خاص و بالا بردن سرعت امانت‌دهی اسناد و مدارک در فواصل مکانی گسترده است. با تدبیر و درایت اشاعه اطلاعات، فرمت‌های الکترونیکی پیش‌بینی شده این امکان را در اختیار استفاده‌کنندگان قرار می‌دهند تا بر عوامل فیزیکی نظیر فاصله مکانی فائق آیند. با استناد بسیاری از پروژه‌های بزرگ راه‌های مختلفی برای سرمایه‌گذاری در این زمینه دنبال می‌شود. به هر حال، هنگامیکه مسئله حق مؤلف تضمین شد، نظام باید به گونه‌ای عمل کند تا حمایت و اطمینان لازم حاصل شود و در عوض برای جبران استفاده از منابع به شیوه‌ای مناسب حق و حقوق مؤلف بطور قانونی پرداخت خواهد شد. در بسیاری از موارد، راه حل مناسب، اجرای "سیستم مدیریت حق مؤلف الکترونیکی" (ERMS) است. در اثر ناسازگاری موجود میان سایر نظام‌ها، بسیاری از این پروژه‌ها بطور مجزا موجبات رشد و توسعه "سیستم مدیریت حق مؤلف الکترونیکی" را فراهم ساخته‌اند و تحقیق و توسعه پیرامون آن آغاز گردیده است. در واقع سیستم نسخه‌برداری، نظامی پرخرج و غیرمؤثر است.

برنامه دسترسی جهانی به انتشارات ایفلا، اهمیت فن‌آوری جدید و نیاز مبرم به مکانیزم حمایتی مؤثر از آن را نمایان می‌سازد. همچنین ضرورت پیوستن و الحاق به COPEARMS را که نقش مهمی در تعاون و همکاری به منظور سازماندهی و توسعه پروژه ERMS ایفاء می‌کند، خاطر نشان می‌کند و لزوم حرکت بسوی ذخیره‌سازی اسناد و مدارک بصورت الکترونیکی را گوشزد می‌کند.

فعالیت‌هایی که انجام می‌پذیرد شامل تجزیه و تحلیل روند اجرای کار ERMS، انتقال فن‌آوری و حفظ و نگهداری اسناد و مدارک؛ ایده طراحی پیام‌های EDI^{۳۵}؛ مشاوره حقوقی و مقاطع کاری انتشارات. در طی سلسله "نشست گروه کاری خاص"^{۳۶} (SIG) کار پروژه به انجام می‌رسد. کارگاه‌های

آموزشی در اروپا به انجمن‌ها و گروه‌های مورد نظر فرصت بحث و تبادل پیرامون مسائل خاص را می‌دهند و پاره‌ای از مشکلات از طریق تشریح مساعی حل می‌شود. همچنین طرح‌هایی برای فعال کردن مراکز تخصصی در بین آن دسته از کشورهای عضو اتحادیه اروپا که امکان سروسامان دادن به سازمان‌هایی نظیر رعایت حقوق نگهدارنده، ناشران، تولیدکنندگان و توزیع‌کنندگان، در قالب ساختار زبان‌های خاص خود را دارا باشند، وجود دارد.

با وجود پیشرفت در کار، فقدان استاندارد و پراکندگی اطلاعات قابل دسترس، شاید مشکل به نظر آید که چه چیزی را باید روزآمد نگهداشت. ولی COPEARMS به آسانی فرآیند کار را شکل داده است. استفاده‌کنندگان از ERMS روبه افزایش است. تقاضا برای استفاده از مسئله حق مؤلف به صورت دیجیتال و اندیشه نیاز مبرم به مکانیزم حمایتی از حق مؤلف؛ یا حتی تقاضا برای حفظ تعادل و توازن در رشد و توسعه و مشارکت در ایجاد تناسب میان موضوعات مورد مناظره COPEARMS می‌تواند گره‌گشا باشد.

از این پس، اطلاعات درباره پروژه را از طریق وب سایت <http://WWW.nlc-bnc.ca/ifla/copearms/> می‌توانید بدست آورید.

تحت نظارت و سرپرستی اداره حق مؤلف کتابخانه بریتانیا، کارکنان دفتر دسترسی جهانی به انتشارات ایفلا با انجام پروژه طراحی شده توسط ERMS، مسئله حق مؤلف را تضمین می‌کنند. امید است که کارآیی و اثربخشی ERMS به گونه‌ای باشد که حامیان حق مؤلف را تشویق و ترغیب به ذخیره‌سازی آثارشان و انتقال آن بصورت الکترونیکی نماید و موجبات افزایش ارائه خدمات پشتیبانی - در هر جا و به هر کسی - را به نحو احسن فراهم سازند.

COPYSMART

Copysmart یکی دیگر از پروژه‌های مورد حمایت کمیسیون اروپایی است. پروژه Copysmart توسعه راه حل هزینه کم برای اجرای مدیریت IPR بنا نهاده شده بر روی مدل CITED را مورد توجه قرار می‌دهد. قرار بر این است پروژه در ماه فوریه سال ۱۹۹۸ به اتمام

SEDODEL

اطلاعات یکی از مهم ترین بخش های زندگی ما محسوب می شود که هر روزه در هر جایی نظیر امور آموزش، کار یا اوقات فراغت نقش آفرینی می کند. به هر حال، مقاومت در برابر فشار غلبه اطلاعات در همه جای طبیعت مشهود است حتی در برابر منابع اطلاعاتی. در اینجا مردمی را مخاطب قرار می دهند که نمی توانند به اطلاعات جامع تهیه شده، دسترسی پیدا کنند یا اگر هم می توانند آنهم با مشکلات عدیده و فراوان. تحت نظارت کتابخانه بریتانیا، در راستای غلبه بر مشکلات و مسائل آزموده شده توسط عامه مردم، به یک کنسرسیومی^{۲۳} می پیوندند که با تکیه بر فن آوری جدید و قابلیت دسترسی به اسناد و مدارک بصورت الکترونیکی، به طور اساسی و بنیادی مسئله حق مؤلف را برای دسترسی عامه مردم به اطلاعات مورد نظر حل کند. در حقیقت یک محیط اطمینان بخشی ایجاد خواهد شد که در آن اسناد و مدارک بصورت الکترونیکی بتواند بین نویسندگان و ناشران جریان پیدا کند. در این بین، حد وسطی میان تجربه عامه مردم و هر آنچه که به خیر و صلاح آنها است بوجود می آید. تمامی جوانب حقوق قانونی حق مؤلف و ضرورت پرداختن به این امر مهم با هم در خواهد آمیخت.

نتیجه گیری

طرحها و پروژه های اشاره شده در بالا، دقیقاً برخی از فعالیت ها و همکاری های امانت بین المللی و دفاتر دسترسی جهانی به انتشارات ایفلا است. آنها با توسل به شمار دیگری از طرحها و پروژه های غیر مذکور، درصدد برداشتن مشکلات و موانع موجود سر راه دسترسی به انتشارات در مقیاس گسترده هستند ولی هنوز راه بسیاری برای رسیدن بدان باقی مانده است. فن آوریهای جدید و به ظهور رسیده کمک به فرآیند انجام کار می کنند ولی باید بخاطر آورد که آنها تسریع کننده حل مشکلات و خلق آثار و انتشارات جدید هستند. مطلب دیگر آنست که این مهم نیست که فن آوری جدید کم کم جای خود را باز کند تا اینکه اصلاً پا به عرصه وجود نگذارد. باید به این مسئله توجه داشت که توسعه فن آوری جدید بین کشورها نباید اختلاف زیادی داشته باشد زیرا این امر گسترش دامنه کار

برسد، نمایش و تشریح فعالیت های انجام شده در دانشگاه آزاد هلند^{۲۷} و کتابخانه بریتانیا واقع در Boston spa تست شده است. دموئی نمایشی بر روی ویندوز ۳/۱ و ۹۵ قابل اجرا است و تاکنون نتایج رضایت بخشی داشته است.

بطور کلی با توجه به نقش ها، نظام را می توان به سه بخش تقسیم کرد:

۱- حقوق نگهدارنده^{۲۸}. پشتیبانی کننده اطلاعات این امکان را در اختیار دارد تا زمینه کاربرد زبان معمول و متعارف و کنترل قالب ها را ایجاد کند. بنابراین حقوق نگهدارنده و نهایتاً کنترل استفاده از آثار تعیین می شود. برای مثال گاهی اوقات آنها ممکن است بخواهند اثری را که در دسترس شان قرار گرفته کپی کنند یا بخش های غیر فعال و از کار افتاده آن را کم یا زیاد کنند. و یا اینکه آنها ممکن است بخواهند استفاده کنندگان تجاری را بیش از دانشجویان مخاطب قرار دهند.

۲- توزیع کننده^{۲۹}. توزیع کننده مطابق با دستورات "دارنده ثبت آثار"^{۳۰} فایلی را تشکیل می دهد. همچنین توزیع کننده کارتی را بنام "Smart کارت"^{۳۱} برای استفاده کننده صادر می کند. کارت Smart حاوی اطلاعاتی نظیر اینکه استفاده کننده از چه نوعی است؟ تجاری یا از جامعه دانشگاهی است؟ هزینه پرداخت هزینه ها به چه صورتی است؟ نظام قادر است به شیوه های مختلف نظیر: پرداخت نقدی، از طریق پست یا پرداخت زمان واقعی (برای مثال بعد از هر ۱۰ ثانیه یا همچون کارت بدهی حساب).

۳- استفاده کننده نهایی^{۳۲}. استفاده کننده نهایی یک Smart کارت خواهد داشت که جزییات اعتبارات و میزان کاهش آن را نشان می دهد. پیش بینی می شود که تنها استفاده کننده سعی نماید اعمالی را انجام دهد که قابل قبول باشد زیرا ممکن است آنها از مکانیزم های پشتیبانی نظام بی خبر باشند.

مدل Copysmart ممکن است بعنوان اساس و پایه پروژه دیگری بنام SEDODEL که زمان اجرای آن ابتدای سال ۱۹۹۸ پیش بینی شده است، مورد استفاده قرار گیرد. این پروژه اطمینان کافی برای اجرای نظام امانت اسناد و مدارک را فراهم می سازد و اطمینان مردم را نسبت به خود جلب خواهد نمود.

- 38. Rights holder
- 39. The distributor
- 40. Copyright holder
- 41. the Smart Card
- 42. End User
- 43. Consortium

را غیر عملی می‌سازد. با این وجود، مفهوم دسترسی جهانی به انتشارات هنوز دارای ارزش و اعتبار لازم است و ممکن است برای مدت مدیدی مطرح باشد.

یادداشتها

1. Journal of Librarianship & Information Science, 30 (3) September 1998
Sara Gould & Yudy Watkins
2. International Federation of Library Associations & Institutions
3. Universal Availability of Publications
4. Co - ordinating Project for Electronic Authors' Rights Management systems
5. Electronic Rights Management Systems
6. International Public Relations
7. SEcure DOcument DELivery for blind & Partially Sighted People
8. The IFLA Office for International Lending
9. The British Library Copyright Office
10. Newsletter
11. Web site
12. Practical Support
13. Popular Listing
14. National Libraries of the World
15. Guide to Centres of International Lending
16. Guide to Centres of International Document Delivery
17. Collecting and Publicizing Information
18. Interlending & Document Supply
19. Mis Cellany
20. Review of recent Literature
21. Research
22. The IFLA Voucher Payment Scheme for International transactions
23. Inter Library Loan / Interstate Loan Library
24. The Conference of Directors of National Libraries
25. The British Library
26. UK's Solicitor General
27. Real Money
28. The Open Society Institute Regional Libraries Programme
29. Bureaucracy
30. Library Twinning
31. UNESCO (United Nations Educational, Scientific & Cultural Organization)
32. Dating agency
33. Library Association (LA)
34. hi-tech Libraries
35. Electronic Data Interchange
36. Special Interest Group Meetings
37. The Open University of The Netherlands

همکاری بین المللی: نقش دفتر ایفلا برای دسترسی ...